

## Depremden Sonra Çocukların Eğitimi: Velilerle Görüşme

*Birgül Ulutaş, Aslıhan Hancı<sup>1</sup>*

**Aslıhan:** Öncelikle kısaca kendinizi tanıtabilir misiniz? Çocuğunuz hangi eğitim kademesinde?

**Aysun:** Bir oğlum var. Şu an 11. sınıfa geçti. Deprem zamanında ortaokuldaydı. Liseye başladığında, dokuzuncu sınıfta, kazandığı okulun kendi binasında eğitim göremedi. Bir dönem boyunca başka bir okula gittiler. İki okul aynı binayı kullanıyordu. Oğlum sabahçıydı, öğleden sonra da o okulun kendi öğrencileri geliyordu.

**Aslıhan:** Kazandığı okulun binası mı yoktu?

**Aysun:** Hayır, vardı ama tadilat yapılması gerekiyordu. O yüzden bir süre başka bir okulla aynı binayı paylaştılar.

**Aslıhan:** Şu anki koşulları nasıl?

**Aysun:** Şu anda iyi. Okulun tadilatı yapıldı. Düzgün yani şu anda. Eğitim konusunda ben şu an sıkıntı yaşamıyorum. Okulu çok iyi, öğretmenleri iyi. Kendisi de adapte oldu oraya. Daha önce biraz zorlandı ama şu an adapte oldu. Seviyor okulunu.

**Birgül:** Teşekkür ederiz. Sizinle devam edelim isterseniz.

**Seda:** Üç kız çocuğu annesiyim. Deprem döneminde büyük kızım lise birdeydi. Bir kızım bu sene üniversite sınavına girdi, diğer kızım 11. sınıfa geçti. En küçüğü de ortaokulda.

Ben aslında biraz genel olarak bakmak istiyorum olaya. Hepimiz maalesef çok ciddi sıkıntılar yaşadık. Çocuklarımız okuldan uzak kaldı. Biz şehri terk etmeyenlerdendik. Terk edenler gittikleri yerde devam edebildiler. Biz

---

<sup>1</sup> ulutas.birgul@gmail.com, aslihanci@gmail.com

çocuklarımızın eksiğini çadırda devam ettirmeye çalıştık, ne kadar mümkün olursa. Çünkü çok ciddi artçılar oldu.

Kızlarımdan birinin devam ettiği lise için depremden önce bir arazi bağışlanmıştı. Okulun inşaatına başlanmadan hemen önce deprem oldu. İki sene boyunca başka bir okulda misafir olarak eğitim gördüler. Bu sene başka bir okulun ek hizmet binası tahsis edildi. Şimdi bağımsız bir şekilde okula gidebiliyorlar.

Bu süreçte bazen konteynerde ders aldılar. Kışın çok soğuk, yazın da Hatay'ın nemini bilen bilir; konteynerde gerçekten çok zor. Sınıflar, okul bahçesi çok daha kalabalık. Yollar zaten ayrı bir mesele.

En küçük kızımın okul binasının da ciddi hasar aldığı söylendi. Hâlâ başka bir binada misafiriz. Birkaç ihale, birkaç mühendis değişti. "Olacak, olmayacak, yıkılacak, yıkılmayacak" diye diye üç buçuk yıldır hâlâ misafiriz. Çarşı merkezinde bir okula gidiyorlar. Gidip gelmek trafik açısından büyük problem. İkili eğitime geçildi. Çocuklar sabahın köründe uyanıp yetişmek zorundalar.

Sınıflar da çok kalabalıklaştı. Başka ilçelerden gelen öğrenciler var. Sınıf mevcudu 24-25'ten 30-35'e yükseldi. Öğretmenlerin çocuklarımıza ayırabileceği süre çok azaldı. Bu çocuklar üniversiteye hazırlanıyor; bütün ülkedeki öğrencilerle aynı yarışın içindeler ama aynı şartlarda değiller.

Antakya'da yollar ve binalar konusunda zaman zaman bazı çalışmalar yapılıyor ama Samandağ'da tozdan geçilmiyor. Evimizi havalandıramıyoruz, çamaşırımızı dışarıda seremiyoruz. Çocuklarımızı götürebileğimiz bir sinema, benzeri bir sosyal alan yok. Evin içinde tıklıp kaldık. Samandağ bana kalırsa Hatay'ın en güzel ilçelerinden biri, sahili bile yeter. Ama bunun keyfini maalesef yaşayamıyoruz.

**Birgül:** Teşekkür ederiz. Metin Bey, siz nereden başlamak istersiniz? Depremden sonra çocuklar açısından sizin dikkatinizi çeken ne oldu?

*[Metin, Dom, Abdal ve Roman topluluklarıyla çalışan bir sivil toplum örgütünün temsilcisi olarak görüşmeye katılıyor.]*

**Metin:** Benim için en büyük sorunlardan bir tanesi konteyner kentlerin, özellikle konteynerlerin yaşam alanı açısından yetersiz bir metrekareye sahip olması. Burada çocuğun uygun ders çalışma ortamına sahip olmaması aslında göze en çabuk batan şeylerden bir tanesi. Dört kişilik bir aile için 21 metrekare bir konteyner içerisinde çocukların uygun ders çalışma ortamını bulamıyor olması zaten hâlihazırda eğitime erişiminin önündeki en büyük etkenlerden bir tanesi.

İkincisi sosyal alanların olmaması. Çocukların sosyalleşemediği, arkadaşlarıyla vakit geçiremediği bir coğrafyada ne kadar verim alabilirsiniz? Ne kadar o stres ortamından, tanıklık ettikleri şeylerden uzaklaşabilirler? Bunların pedagojik açıdan da oturup değerlendirilmesi gereken konular olduğunu düşünüyorum.

Bir diğeri de yoksulluk meselesinin daha da derinleşmiş olması. Hâlihazırda zaten yoksul olan bir toplulukla çalışıyoruz biz. İnsanlar genel olarak sosyal yardımlarla ve gündelik işçilikle geçinmeye çalışıyorlar. Geleneksel olarak yaptıkları bazı meslekler var. Makineleşme ve modernizasyon sonrasında bu işlerin önemini yitirdiği bir dönemden geçildi. Son yıllarda genel olarak atık toplayıcılığı, geri dönüşüm işçiliği, dericilik, yıkımcılık; özellikle kadınlar açısından gündelik temizlik işçiliği, hasta ve çocuk bakıcılığı gibi gündelik yevmiyeyle gidebilecekleri işlerle ailelerini geçindiriyorlar.

Depremle birlikte bu işlere gidebilecekleri alanlar da kalmadı. Fabrikalar yıkıldı. Davulculuk, müzisyenlik gibi meslekleri yapabilecekleri alanlar da kalmadı. Gündelik işçiliğe gidecek ev de kalmadı, evler de yıkıldığı için. Yoksulluğun daha da derinleştiği bir hâl alınca eğitim artık tamamen lüks gibi kaldı topluluklar için.

Özellikle depremin ilk yıllarında, depremden etkilenmeyen illerdeki akrabalar arasında çocuk yaşta evliliklerin sayısının arttığını çok net görebildik. Bir neden olarak ortaya koymak gerekirse, “evden bir boğaz dahi olsa eksilsin” diye çocuklarını çocuk yaşta evlendiren aileler var.

**Birgül:** Biz Hatay’a geldiğimizde şunu görmüştük: Hatay koca bir şantiye. Çocuk işçiliğinin çok arttığını tahmin ediyorum.

**Metin:** Tam çocuk işçiliğine başlayacaktım. Çok yerinde bir soru oldu aslında.

**Birgül:** Anladığım kadarıyla saydığınız işlerin çoğu kayıt dışı.

**Metin:** Tabii, kayıt dışı işçilik. Bunlar tamamen kayıt dışı işçilik.

**Birgül:** Kayıt dışı çalışma ve kayıt dışı çocuk çalıştırma da çok yükseldi sanırım. İnşaatlarda daha çok değil mi?

**Metin:** Aslında daha çok inşaatlarda değil. Bu çocuk işçiliği meselesinin nasıl ilerlediğine yönelik de bir şey söyleyeyim. Özellikle yaşadıkları bölgelerde kendi yaşam pratiklerini geliştiren topluluklardan bahsediyoruz. Bu toplulukların geneli zaten böyledir; göçebe zanaatkâr topluluklar ve kendi yaşam pratiklerini yaşadıkları sosyal çevreye uyarlayan topluluklardır.

Depremle birlikte mevsimlik tarım işçiliğinin de yükseldiği bir dönemden geçiyoruz. Mevsimlik tarım işçiliği nisan ayının sonunda, mayıs ayının başında başlıyor. Örgün eğitimin hâlâ devam ettiği bir sezondan bahsediyoruz. Mevsimlik tarım işçiliğine giden aile çocuklarını da beraberinde götürüyor. Çocuğu da çalıştırıyorlar, çocuk da bu süreç içerisinde çalışıyor. Çocuk işçiliği özellikle bu şekilde artmış oldu.

İnşaatlarda ise daha çok başka illerden getirilen işçilerin çalıştığı bir süreçteyiz. İşler daha çok taşeron gözetiminde olduğu için firmalar kendi bağlantıları üzerinden işçi getiriyorlar. Dolayısıyla burada sözünü ettiğim toplulukların inşaatlarda kolayca iş bulabildiği bir süreç de söz konusu değil.

Aynı zamanda kriminalize edilen topluluklardan bahsediyoruz. Kentin çeperlerinde yerleşik, toplumdan ayrı, birbirleriyle iç içe yaşayan topluluklardan bahsediyoruz. Dışarıdan bakıldığında insanlar “suç makinesi” vesaire diye görüyorlar bu toplulukları. İşin içinde çok farklı şeyler var.

Mesela bu mahallelerde mahalle bakkalları vardır. Sabah uyandığınızda küçük miktarlarda açık yağ satın alabilirsiniz. Bunları süpermarketlerde bulamazsınız. Kendi yaşam pratiklerini geliştirdikleri ve sosyal çevre edindikleri mahalleler vardır. Dillerini de o mahalle içerisinde çok daha rahat kullanabilirler; fişlenmeden. O yüzden bu mahallelerle güçlü bağları vardır.

Ama insanlar bu yaşama biçimini kriminalize eden, suçla ilişkilendiren; yoksulluklarını suça eğilimleriyle bağdaştıran bir yerden baktıkları için ayrımcılık, nefret söylemi ve sosyal dışlanma sorunuyla karşı karşıya kalıyorlar. Eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişememe, sosyal ve siyasal hayata katılamama, emek piyasasından kopma gibi çok boyutlu sorunlar ortaya çıkıyor.

Roman toplulukları dediğimizde de tek ve homojen bir topluluktan söz etmiyoruz, Dom, Roman, Abdal gruplarının tamamını kastediyoruz. Roman bir çatı tanımdır. Bu toplulukları suçlamak kolay oluyor. Bir şey olduğunda ilk suçlanacak toplulukların bunlar olması, aslında suçu birilerine atmanın en kolay yolunun en güçsüz toplulukları bulmak olduğunu da gösteriyor.

**Aslıhan:** Yani bu zor koşullarda, deprem sonrası zorlu eğitim koşullarında onların destekçisi olmakta zorlandığınız oldu mu?

**Aysun:** Tabii ki, oluyor. Mesela okulun gezisi oluyor. Ya ne bileyim hani yurt dışı programları falan oluyor. Çocuğumu gönderemedim mesela maddi koşullardan dolayı gönderemedim. Buna üzül müştüm yani. İsterdim yani çocuğumu göndermek, o alanlara girmesini isterdim. Ama olmadı. Bu depremle birlikte zaten daha da arttı. Hani maddi sıkıntılarımız, yoksullaşma. Baya bir arttı yani.

**Birgül:** Şu an çocuğunuzun durumu nasıl peki? Yani dersleri...

**Aysun:** Dersleri... Matematik konusunda biraz sıkıntılıyız. Yani 51. Diğerleri iyi. Yani teşekkür aldı. 73 falan ortalaması.

**Aslıhan:** Deprem sonrası yaşadığı sorunlar etkiledi mi? Nasıl etkiledi? Motivasyonunu? Nasıl devam edebildiniz?

**Aysun:** Evet, özellikle matematik dersine karşı hiç yapamadı çünkü pandemiyle birlikte ortaokuldan bu yana matematik bir türlü öğrenemedi çocuk. Yani adapte olamadı matematiğe. Ve bu devam etti. Yani ben ona öğretmen tutmayı bile teklif ettim. İstemiyor. Anne diyor benim temelim yok diyor. Temelim olmadığı için de diyor yapamıyorum. O zaman temelden başlamamız lazım oğlum diyorum. Onu da istemiyor. Çünkü nefret ediyor şu an matematikten. Niye nefret ediyor onu da çözemiyorum yani.

**Aslıhan:** Evet. Önemli bir sorun...

**Aysun:** Çocuğum biraz içine kapanık oldu. Yani çok paylaşmayan öyle asosyal oldu. Sürekli evde, sürekli konteynerde. Tek çocuk. Evet, tek çocuk. Çok sosyalleşemiyor. Zaten sosyalleşeceği bir alan da yok, doğru düzgün. Bir sinema yok, ne bileyim, bir tiyatro alanımız yok, bir şey yok. Yani işte iş yerinde arada bir etkinlikler falan yapıyoruz, onlara katılıyoruz. Kendi alanımız da yani oluyor bunlarda. Onlara katılıyor. Bu kadar yani. Başka bir şey yok hayatında çocuğun.

**Birgül:** Peki çocuklarla ilgili bir takım önlemler aldınız evde kalırken? Nelere dikkat ettiniz, nasıl bir yol izlediniz?

**Seda:** Bizim çok şükür evimize bir şey olmadı. Aynı evde kalabalık olabilmek biraz zordu ama çocukların kendilerine göre kitap okuma şeyi vardı. Hani bir şekilde kitap tedarik etmeye çalıştılar kendilerince. Evimize güvendiğimiz için çocukları da eve aldık aslında. Evdekilerin çoğu çocuktan zaten; başlarında hep iki anne duruyordu. Sobayı söndürmeye korkuyorduk. Doktor yok, hastane yok; çocuklar hasta olamaz. Hava çok soğuk ama sobanın yanında ıslak bir battaniye duruyordu. Şiddetli bir sarsıntı olursa sobanın üzerine atacaktık. Yemek pişene kadar tencereyi beş altı kere ocaktan indirdiğimizi biliyorum.

Su sıkıntımız da vardı. Bahçedeki kuyudan su getiriyorduk. Yakıt yoktu. Çarşı merkezine kadar üç buçuk dört kilometre yürüyüp çocuklara yumurta alabiliyorduk, onu da kısıtlı alıyorduk. Elektrik yok, şebeke yok, su yok. Bütün yaratıcılığımızı kullanarak onları beslemeye çalıştık.

Bir yandan da onları eğlendirmeye çalışıyorduk. Hikâyeler anlatalım, şunu yapalım, bunu yapalım... Ama çocukların o ürkekliğini zaten görüyorduk. Biz onlardan daha tedirgindik aslında büyükler olarak ama mümkün olduğunca yansıtmamaya çalıştık. Ne kadar başardık, inanın onu ben de bilmiyorum. Ama bir şekilde onları hayatta tutmayı başardık çok şükür.

Birçok arkadaşım konteyner kentte kalıyor. Mahremiyet yok, hiçbir şey yok. Yirmi bir metrekaareye iki üç çocuğu olan insanlar var. Onlar nasıl sığacak? Hâlâ konteynerde kalanlar var. Depremi ilk senesi böcek istilası, fareler... Gidenler bilmez bunu, burada kalanlar bilir. İnanın korkunçtu.

Çocuklarımız nasıl başardı, nasıl hastalanmadan atatabildik, inanın ben de ona şaşıyorum. Ama toparlanacak inşallah. Biz göremesek bile çocuklarımız görür umarım.

**Aslıhan:** Son olarak, değinmek istediğiniz başka bir konu varsa onu da alalım. Bir de siz olsaydınız, yetkili olsaydınız ya da değiştirme gücünüz olsaydı ne yapardınız? Öneriniz ne olurdu?

**Seda:** Benim gücüm olsaydı bu memleketleri bu kadar garip bırakmazdım. Çocukların eğitimi için, özellikle sağlığı için bu şekilde bırakmazdım. Adıyaman,

Hatay, Maraş... Bilmiyorum, ben herhalde anne kafasıyla hareket ettiğim için biraz daha duygusalım. Eğitime çok daha fazla önem verirdim. Türkiye Cumhuriyeti Devleti üç buçuk yılda bir okulun tadilatını bitiremiyorsa... Bilmiyorum. Ucunu açık bırakmak istiyorum.

**Birgül:** Eğitimde nereden başladınız? İlk müdahale edeceğiniz şey ne olurdu?

**Seda:** Eğer yetkim olsaydı, bir deprem anında bu kadar yıkımın olmasını engelleyecek hamleleri depremde önce yapardım. Yani aslında önlem alırdım. Bu binalar neden böyle? Bu sadece Hatay depremi için değil; olası İstanbul depremi için de, bütün depremler ve doğal afetler için de geçerli.

Ben inanın bir anne olarak aslında bunu söylüyorum, bir kadın olarak bunu söylüyorum. Güçlü bir adalet sistemi, gerçekçi ve caydırıcı bir ceza sistemi olması gerektiğini düşünüyorum. Bu ceza sadece katiller ve tecavüzcüler için değil, rüşvetçiler için de, işini güzel yapamayanlar için de. Bunun yapı denetimcisi nerede? Denetlenmedi mi? A'dan Z'ye kadar herkeste liyakat ve işini hakkıyla yapmayanlara yönelik bir yaptırım olması gerekiyor. Tabii ki doğal afet olabilir ama bu kadar can kaybı olmayabilirdi bence. Ben öyle düşünüyorum.

**Aslıhan:** Yani kökten bir çözüm olarak bunu söylüyorsunuz. Şu an yaşadığınız sorunları eğitim ve okullar çerçevesinde, çocuklarınızın eğitim, okul ve gelişimi açısından düşündüğümüzde...

**Birgül:** En can alıcı, yakıcı sorun şu an...

**Aslıhan:** Eğitime dair yaşadığınız en can alıcı sorun ve onun çözümüne yönelik yapılmasını önereceğiniz şey ne olabilir?

**Seda:** Hocam, binalar. Binalar çok önemli. Çünkü inanın kalabalıktan dolayı çocuklarda artık eğitim kalitesi diye bir şey yok. Evet, öğretmen var ama kime ne anlatacak bu öğretmen?

**Aslıhan:** Sınıf mevcutları çok yüksek, değil mi?

**Seda:** Sınıf mevcutları çok önemli. Benim küçük kızım başka bir okulda misafir olduğu için ikili eğitime başladılar. Ders saatleri Türkiye'de 40 dakika. Bizim okulumuzda 35 dakika. Maalesef çünkü yetişmiyor. Yirmi kişilik sınıflar 35 kişiye çıktığı zaman bir problem yaşıyoruz.

**Seda:** Hocam değişim şart. Değişim mutlaka şart. Allah hepimize kolaylık versin ve yaşadığımızı hiç kimse yaşamasın, bunu diliyorum. Ben çok teşekkür ediyorum emekleriniz için. Bir nebze de olsa sesimizi ne kadar duyurabilirsanız... Ben çok teşekkür ediyorum size.

**Birgül:** Biz teşekkür ederiz, çok sağ olun. Metin Bey, son olarak sizden alalım.

**Metin:** Ben de bahsedeyim biraz. Biz sanki biraz yanlış ilerliyoruz gibi. Çocukların bizi anlamasını bekliyoruz gibi bir yerden bakıyoruz olaya. İşte o 23 Nisan'da çocuğu Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturtmak meselesi var ya; belki Cumhurbaşkanlığı'nın çocuğun koltuğuna oturması gerekiyor. Belki de o sınıfa geçip oturup çocuğu anlaması gerekiyor. Belki oradan bakmamız gerekiyor.

İkincisi, az önce bahsettiğiniz bu fırsat eşitliği meselesi. Bu sadece doğal afet, deprem gibi durumlarda karşımıza çıkan bir şey değil. Eğitimdeki fırsat eşitliği meselesi zaten hâlihazırda Türkiye'nin temel meselelerinden bir tanesi.

Yasa diyor ki eşitsiniz, liseyi bitiren herkes üniversite sınavına girebilir. Bu şekli eşitliktir. Ama liseyi dershaneler, özel hocalar gibi desteklerle bitiren öğrencilerle devlet okulunda okuyan, okula aç gidip evine yürüyerek geri dönen öğrenci aynı şartlarda değil. Sonunda aynı sınava giriyorlar ve bir eşitlik bekliyoruz. Ama eşit şartlarda yarışmıyorlar. Zaten bunun bir yarışma şeklinde olması da başlı başına tartışılması gereken bir mesele.

Eşitsizliğin ortadan kaldırılması gerekiyor. Çözüm önerisi olarak yerelde pilot uygulanan bazı şeyler var. Mesela Sulukule'de çocukların beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için okulda ücretsiz beslenme dağıtılıyordu, hatırladığım kadarıyla. Oradaki Roman çocuklar okula daha hevesle giderdi. Bu yardımın da sadece yoksul çocuklara özgü değil, ilkokula giden bütün çocukların erişebileceği bir şekilde dağıtılıyor olması önemli. Aslında çocuğun da o yardıma erişirken incinmemiş olması ve fişlenme duygusunun ortadan kaldırılmasıyla birlikte daha sağlıklı bir süreç işliyor.

Bunun gibi üzerine düşünüp, kafa yorup bir sürü pratik geliştirilebilir ve eğitim daha kaliteli bir hâl alabilir. Ama öncelikle oturup konuşmak gerekiyor. Buradan Millî Eğitim Bakanı'na da selam olsun. Belki oturup bunun üzerine konuşmak gerekiyor. Belki sizin bugün yaptığınızı onların da yapması gerekiyor. Doğrudan öğrenci velileriyle oturup konuşmaları gerekiyor. Neyin eksik olduğunu bir tartmak gerekiyor.

**Seda:** Metin Bey'in de emeğine, yüreğine sağlık. Ben de kendisine bir anne olarak teşekkür ediyorum. Çok kutsal bir görev üstlenmiş. Roman, Abdal; ben de Aleviyim. Biz buranın en güzel renkleriyiz. Biz birlikte güzeliz. Ayrışma yok. Ayrıştıranlar var. Evet, var. Bizi de ayıranlar var ama biz onlara inat kardeşçe yaşamaya devam edeceğiz. Binlerce yıldır olduğu gibi ben hepinize çok çok teşekkür ederim. Hepinize hayırlı akşamlar diliyorum.

**Birgül:** Çok sağ olun.

**Aslıhan:** Teşekkür ederiz. Memnun olduk. Kendinize iyi bakın, görüşmek üzere.

**Seda:** Kendinize çok iyi bakın, hoşçakalın.

**Aslıhan:** Hoşçakalın.